

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 13/1998 rd

Regeringens proposition med förslag till ny förmynderskapslagstiftning

Till Lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Lagutskottet remitterade den 17 november 1998 proposition 146/1998 rd till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande beträffande utskottets kompetensområde.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Markku Helin, justitieministeriet

- äldre regeringssekreterare Pia-Liisa Heiliö, social- och hälsovårdsministeriet
- tjänsteförmyndare Outi Kari-Granfors, Åbo stad
- ombudsman Pirkko Lahti, Föreningen för mental hälsa i Finland
- ombudsman Mauri Upanne, Centralförbundet för Barnskydd
- ombudsman Pirkko Karjalainen, Centralförbundet för de Gamlas Vål.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås en revidering av förmynderskapslagstiftningen. De viktigaste bestämmelserna om förmyndarverksamhet föreslås bli intagna i en lag om förmyndarverksamhet och i en lag om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten. Vidare föreslår regeringen ändringar i flera andra lagar med bestämmelser om omyndiga personer eller rättsverkningarna av omyndighet.

I förslaget ersätts omyndigförklaring med begränsning av handlingsbehörigheten. Innehållet i begränsningen fastställs av en domstol utifrån behoven i det enskilda fallet. I extrema fall kan en person omyndigförklaras precis som enligt gällande lagstiftning.

Begränsning av handlingsbehörigheten skall vara en åtgärd som kommer i fråga i andra hand.

Ingens handlingsbehörighet får begränsas om hans eller hennes intressen kan tryggas i behörig utsträckning genom lindrigare åtgärder, till exempel genom att till stöd ordna en intressebevakare, det vill säga en person som är behörig att sköta vederbörandes angelägenheter.

Vidare föreslås att kommunernas förmyndarnämnder dras in. I stället skall magistraterna vara lokala förmyndarmyndigheter. Förmyndarmyndigheten skall övervaka intressebevakarnas verksamhet, bevilja intressebevakarna tillstånd att företa rättshandlingar på huvudmännens vägnar och att föra register över förmynderskapsfrågor. I vissa fall kan förmyndarmyndigheten dessutom förordna intressebevakare.

Enligt förslaget till lag om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten

är staten skyldig att se till att det inom ett visst geografiskt område finns ett tillräckligt antal kompetenta personer, allmänna intressebevakare, som kan ha hand om intressebevakaruppdrag. Magistraterna skall inom sitt verksamhetsområde se till att det finns intressebevakningstjänster att tillgå. Om inte magistraten och kommunen avtalar om någonting annat skall kommunen se till att tjänster tillhandahålls inom kommunen. Kommunerna kan utföra intressebevakningen genom att inrätta en eller flera intressebevakartjänster eller intressebevakarbefattningar i arbetsavtalsförhållande eller lägga ut tjänsterna på offentliga eller privata producenter.

Om magistraten och kommunen kommer överens om att kommunen inte tillhandahåller intressebevakningstjänster eller att den tillhandahåller bara en del av de nödvändiga tjänsterna, skall magistraten se till att någon annan offentlig eller privat sammanslutning tillhandahåller tjänsterna. Uppdraget får inte anförtros en sammanslutning, vars övriga uppgifter kan äventyra en opartisk och korrekt intressebevakning. Magistraten måste enligt förslaget ingå avtal med sammanslutningen om tjänsterna.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 1999 och avses bli behandlad i samband med den. De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 december 1999.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Social- och hälsovårdsutskottet har behandlat propositionen med avseende på sitt kompetensområde.

Det huvudsakliga syftet med förmyndarverksamheten är att bevaka de personers intressen och rätt som på grund av omyndighet inte själva kan sköta sina ekonomiska angelägenheter. Förmyndarskapslagstiftningen har av tradition tillämpats på vårdfrågor när en omyndig persons intressen och rättigheter står eller eventuellt står i strid med vårdnadshavarens intressen och rättigheter.

Minderårigas intressen och rättigheter kan stå i strid med vårdnadshavarens intressen och rättigheter inte bara när det gäller vården utan också i förmyndarskapsfrågor. På samma sätt kan omyndigas intressen och rättigheter stå i strid med intressebevakarens intressen och rättigheter. Det är viktigt att också dessa frågor uppmärksammas i tillräckligt hög grad. Förfarandena i lagen om förmyndarverksamhet måste kunna tillämpas när en intressebevakare förordnas för en minderårig också om dennes intressen och rättigheter inte överensstämmer med vårdnadshavarens syn när det gäller vården.

Också myndiga personer kan vara i den situa-

tionen att ett förmyndarskap inte bara handlar om ekonomiska angelägenheter utan att det även behövs stöd och handledning i vårdfrågor. Praxis har hittills varit att dessa frågor främst sköts i samband med förmyndarskapet, och i samma riktning går också 42 § lagen om förmyndarverksamhet. Frågan är viktig och har omfattande konsekvenser. Därför vore det skäl att i brådskande ordning ta ställning till hur bevakningen av deras intressen kan ordnas på behörigt sätt.

Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och konventionen om barnens rättigheter kräver att barn hörs i frågor som gäller dem själva. Utskottet lyfter i detta sammanhang fram 43 § i den föreslagna lagen om förmyndarverksamhet. Enligt paragrafen skall intressebevakaren ta reda på huvudmannens åsikt innan han fattar beslut i någon fråga.

Utskottet anser det vara en viktig aspekt att också omyndiga personer har möjlighet att självständigt reagera om de anser att intressebevakarens, vårdnadshavarens eller någon annan förordnad persons intressen och rättigheter strider mot hans eller hennes egna intressen och rättigheter. Omyndiga, minderåriga och omyndigförklarade myndiga personer bör ha denna rätt oavsett omfattningen av deras omyndighet.

Intressebevakarens lämplighet för sin uppgift är en viktig och central fråga. I motiveringen till 3 § lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten räknar regeringen upp exempel på sammanslutningar som kan vara lämpliga att tillhandahålla intressebevakningstjänster. Bland dem nämns välgörenhets- och hjälporganisationer inom handikapparbete och äldreomsorg. Andra lämpliga organisationer är olika typer av religiösa samfund samt sammanslutningar som producerar rättssäkerhetstjänster. Regeringen påpekar dessutom att de sammanslutningar som kommer i fråga inte får ha åtagit sig andra uppgifter som äventyrar en opartisk och korrekt skötsel av intressebevakningen. De förutsätts också vara kapabla att ta ansvar för eventuella skador som en intressebevakare åsamkar sin huvudman.

Enligt utskottets uppfattning krävs det i dessa relationer stor försiktighet för att inte någons övertygelse eller religionsfrihet skall kränkas och för att det förtroende mellan parterna som uppstår vid intressebevakning inte skall utnyttjas för inkorrekta ändamål, till exempel ekonomisk vinst för sammanslutningen. Även om intressebevakaren huvudsakligen skall bevaka huvudmannens ekonomiska intressen är det angeläget att frågor som religion och övertygelse beaktas i

tillräcklig omfattning. Också andra organisationer, vars verksamhet bygger på en viss tankeriktning eller ideologi kan försöka påverka huvudmannen i sin egen riktning. I sådana fall måste verksamheten anses inkorrekt. I propositionen nämns offentliga religionssamfund som lämpliga att tillhandahålla intressebevakningstjänster. Mot bakgrunden av det som sägs ovan är det förenat med vissa problem att anlita dessa men också andra liknande organisationer för intressebevakning. Det kan i princip vara motiverat att anlita ideella eller ideologiska organisationer bara om den omyndiga har någon koppling till organisationen. Utskottet anser att organisationerna bör strykas bland lämpliga intressebevakare.

I alla situationer är det en viktig fråga att intressebevakaren och huvudmannen har samma språk. Därför är det viktigt att utom finskans och svenskans ställning också beakta andra språk i så stor omfattning som möjligt.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet anför vördsamt

att lagutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande.

Helsingfors den 25 november 1998

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Virpa Puisto /sd (delvis)
vordf. Maija Perho /saml
medl. Anne Huotari /vänst
Timo Ihamäki /saml
Kari Kantalainen /saml
Paula Kokkonen /saml
Mikko Kuoppa /vgr

Eero Lämsä /cent (delvis)
Pirkko Peltomo /sd
Margareta Pietikäinen /sv
Maija Rask /sd
Jukka Rehula /cent
Marjatta Vehkaoja /sd
Marja-Leena Viljamaa /sd.

